

III AUa 464/19, Objęcie ubezpieczeniem społecznym w wypadku wykonywania działalności gospodarczej. - Wyrok Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu

LEX nr 2773353

Wyrok

Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu
z dnia 12 września 2019 r.

III AUa 464/19

Objęcie ubezpieczeniem społecznym w wypadku wykonywania działalności gospodarczej.

TEZA aktualna

Podstawowe znaczenie dla objęcia ubezpieczeniem społecznym ma fakt rzeczywistego wykonywania działalności w sposób ciągły i o charakterze zarobkowym.

UZASADNIENIE

Skład orzekający

Przewodniczący: Sędzia Irena Róžańska-Dorosz (spr.).

Sędziowie Barbara Staśkiewicz., Grażyna Szyburska-Walczak.

Sentencja

Sąd Apelacyjny we Wrocławiu III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych po rozpoznaniu w dniu 12 września 2019 r. we Wrocławiu na rozprawie sprawy B. M. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w O. c podleganie ubezpieczeniom społecznym na skutek apelacji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w O. od wyroku Sądu Okręgowego w Opolu Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 12 marca 2019 r. sygn. akt V U 1218/18

I. oddała apelację,

II. zasądza od strony pozwanej na rzecz wnioskodawczynie kwotę 240 złotych tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym.

Uzasadnienie faktyczne

Wyrokiem z dnia 12 marca 2019 r. Sąd Okręgowy w Opolu V Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w punkcie I. zmienił decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych z dnia 20 kwietnia 2018 r. i stwierdził, że B. M. jako osoba prowadząca pozarolniczą działalność gospodarczą nie podlegała obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu, rentowym i wypadkowemu w okresie od 1 stycznia 2004 r. do 3 maja 2004 r. i od 1 lipca 2004 r. do 22 września 2017 r., a w punkcie II. zasądził od organu rentowego na rzecz wnioskodawczynie 180 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego.

Powyższe rozstrzygnięcie Sąd Okręgowy wydał w oparciu o następująco ustalony stan faktyczny:

B. M. w 2000 r. dokonała zgłoszenia działalności gospodarczej do CEIDG. Jako termin rozpoczęcia działalności wskazano 16 grudnia 2000 r., a przedmiotem działalności jest sprzedaż detaliczna artykułów używanych prowadzona w wyspecjalizowanych sklepach (PKD 47.79.Z). Wnioskodawczynie dokonała zgłoszenia do obowiązkowych ubezpieczeń społecznych i zdrowotnego od 27 grudnia 2000 r., wskazując jako tytuł ubezpieczenia prowadzenie działalności gospodarczej. Złożyła dokumenty rozliczeniowe za okres 12/2000, 01/2001, 11-12/2001, 01/2002.

Orzeczeniem z 24 stycznia 2012 r., Powiatowego Zespołu ds. Orzekania o Niepełnosprawności w K., ojciec wnioskodawczyni A. M. został zaliczony do znacznego stopnia niepełnosprawności od 11 stycznia 2012 r. na stałe. Wskazano, że u ww. niepełnosprawność istnieje od 2009 r.

Orzeczeniem z 25 stycznia 2012 r., Powiatowego Zespołu ds. Orzekania o Niepełnosprawności w K., matka wnioskodawczyni W. M. została zaliczona do znacznego stopnia niepełnosprawności od 11 stycznia 2012 r. na stałe. Wskazano, że daty powstania niepełnosprawności nie da się ustalić.

W. M. w ciągu ostatnich 10 lat wymagała stałej opieki całodobowej. Z kolei u A. M. rozpoznano (...). Ww. przez kilka ostatnich lat życia miał (...), co powodowało, że wymagał stałej opieki, nadzoru i pielęgnacji przez członka rodziny, bez czego nie był w stanie egzystować.

Wnioskodawczyni zamieszkuje z rodzicami. Początkowo prowadziła sklep z ubraniami w K. przy ul. (...). W połowie 2002 r. zaprzestała faktycznego prowadzenia tej działalności gospodarczej. Od tego czasu podjęła się całodobowej opieki nad rodzicami. Wówczas ojciec wnioskodawczyni był w stanie poruszać się, natomiast matka wymagała stałej opieki całodobowej. Zdarzały się sytuacje, że sąsiedzi wnioskodawczyni pomagali jej podnieść ww. chorą. W późniejszym czasie również ojciec wnioskodawczyni nie był w stanie się poruszać.

Wnioskodawczyni, opiekując się rodzicami, utrzymywała się z emerytury ojca. Wówczas miejsce zamieszkania opuszczała jedynie z uwagi na konieczność wykonania zakupów. W opiece nad rodzicami sporadycznie pomagał wnioskodawczyni jej brat, który przyjeżdżał do domu rodzinnego zazwyczaj w okresie świątecznym.

W dniu 31 grudnia 2003 r. wnioskodawczyni zdała lokal, w którym była prowadzona ww. działalność gospodarcza A. M. zmarł 25 marca 2013 r., natomiast W. M. zmarła 13 stycznia 2015 r.

Decyzją z dnia 20 kwietnia 2018 r. strona pozwana ustaliła, że B. M. jako osoba prowadząca pozarolniczą działalność gospodarczą podlega obowiązkowemu ubezpieczeniu emerytalnemu, rentowemu i wypadkowemu od 1 stycznia 2004 r. do 3 maja 2004 r. i od 1 lipca 2004 r. do 22 września 2017 r.

Przy tak ustalonym stanie faktycznym Sąd Okręgowy stwierdził, że odwołanie podlegało uwzględnieniu w całości. Sąd ten, przytaczając treść art. 6 ust. 1 pkt 5, art. 13 pkt 4 i art. 8 ust. 6 pkt 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych oraz art. 3 i art. 4 ustawy Prawo przedsiębiorców wskazał, że działalnością gospodarczą jest każda działalność nosząca cechy zorganizowania, zarobkowości i ciągłości oraz wykonywana we własnym imieniu. Przedsiębiorca będący osobą fizyczną podlega obowiązkowemu wpisowi do CEIDG, jednakże wpis ten jedynie legalizuje działalność gospodarczą faktycznie wykonywaną przez przedsiębiorcę i w tym kontekście ma charakter deklaratoryjny. Innymi słowy, nie można wykluczyć sytuacji, w której działalność gospodarczą wykonywać będzie osoba niewpisana do CEIDG jako przedsiębiorca albo też sytuacji, w której osoba ujawniona w CEIDG jako przedsiębiorca w rzeczywistości działalności gospodarczej nie wykonuje.

Jak stwierdził Sąd pierwszej instancji, w realiach niniejszej sprawy spór dotyczył tylko i wyłącznie okoliczności faktycznych, a mianowicie terminu zakończenia wykonywania działalności gospodarczej przez odwołującą. Zgodnie z twierdzeniami B. M. zaprzestała ona prowadzenia działalności gospodarczej z dniem 31 grudnia 2003 r. Z kolei organ rentowy podnosił, że wykonywała ona działalność gospodarczą nieprzerwanie aż do 22 września 2017 r.

Sąd podał, że zgodnie z informacjami zawartymi w CEIDG odwołująca prowadziła pozarolniczą działalność gospodarczą w okresie od 16 grudnia 2000 r. do 22 września 2017 r., przy czym Sąd Okręgowy wskazał jednocześnie, że okoliczności ujawnione w CEIDG korzystają z domniemania, że są one zgodne ze stanem rzeczywistym. Domniemanie to jednak ma charakter wzruszalny, co oznacza, że może zostać obalone w toku postępowania dowodowego. Ciężar dowodu w tej sytuacji ciąży na odwołującej jako stronie kwestionującej stan rzeczy ujawniony w CEIDG.

W ocenie tego Sądu odwołująca sprostowała temu ciężarowi i wykazała, że od dnia 1 stycznia 2004 r. nie wykonywał już działalności gospodarczej. Sąd wyjaśnił, że po pierwsze, B. M. była podnajemcą lokalu przy ul. (...) w K., w którym prowadzona była przedmiotowa działalność gospodarcza, od stycznia 2002 r. do 31 grudnia 2003 r., więc termin ustania stosunku podnajmu pokrywa się z deklarowanym przez odwołującą terminem zakończenia wykonywania działalności gospodarczej. Informacja o terminie podnajmowania przedmiotowego lokalu przez B. M. wynika z zaświadczenia Zakładu (...) w K. z 16 lutego 2018 r. Po drugie, odwołująca nie wykazywała jakichkolwiek przychodów z działalności gospodarczej w zeznaniach podatkowych dla Urzędu Skarbowego za lata 2004-2017. Po trzecie, według Sądu bardzo istotne znaczenie ma również okoliczność, że odwołująca w spornym okresie zajmowała się swoimi rodzicami, którzy ze względu na stan zdrowia wymagali stałej opieki i pielęgnacji przez osoby trzecie.

W ocenie Sądu pierwszej instancji z zebranych w sprawie dowodów jednoznacznie wynika, że obowiązki związane z opieką nad schorowanymi rodzicami w zasadzie uniemożliwiały B. M. jednoczesne prowadzenie działalności gospodarczej. I tak ciężki stan zdrowia rodziców odwołującej się wynika z przedstawionych przez nią dokumentów, tj. zaświadczeń lekarskich oraz orzeczeń o znacznym stopniu niepełnosprawności.

Co więcej, również z dokumentacji sporządzonej przez pracowników Ośrodka Pomocy Społecznej w K. z 2009 r. wynika, że odwołująca poświęcała się opiece nad schorowanymi rodzicami i pozostawała na ich utrzymaniu nie pracując.

Dalej Sąd stwierdził, że okoliczność zaprzestania wykonywania przez wnioskodawczynię działalności gospodarczej począwszy od 1 stycznia 2004 r. wynika również ze zgodnych zeznań świadków: J. K., J. T. oraz M. N. Brak jest podstaw do zakwestionowania wiarygodności ww. świadków, których relacje dodatkowo pokrywają się z powołanymi wyżej dowodami z dokumentów.

Sąd uznał także, że nie można pominąć, że w CEIDG nie znajdują się żadne wzmianki o jakichkolwiek czynnościach podejmowanych przez wnioskodawczynię w okresie od 1 stycznia 2004 r. do 23 września 2017 r. Uznać należałoby to za sytuację zupełnie nadzwyczajną przy założeniu, że odwołująca w tym okresie prowadziła działalność gospodarczą.

W tym stanie rzeczy Sąd pierwszej instancji przyjął, że odwołująca, wbrew okolicznościom ujawnionym w CEIDG, nie wykonywała działalności gospodarczej począwszy od 1 stycznia 2004 r. W konsekwencji należało zmienić zaskarżoną decyzję. Rozstrzygnięcie w przedmiocie kosztów postępowania Sąd oparł na treści art. 98 § 1 k.p.c. oraz § 9 ust. 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych.

Apelację od powyższego wyroku wywiodła strona pozwana zaskarżając wyrok w całości i zarzucając mu naruszenie:

1. prawa procesowego, a to art. 234 k.p.c. w zw. z art. 16 ustawy z 6 marca 2018 r. o Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej i Punkcie Informacji dla Przedsiębiorcy przez ich niezastosowanie,
2. prawa materialnego, a to art. 6 ust. 5 ustawy z 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych przez jego niezastosowanie.

Wskazując na powyższe skarżący wniósł o zmianę wyroku Sądu pierwszej instancji w całości i oddalenie odwołania oraz zasądzenie kosztów zastępstwa procesowego od wnioskodawczyni według norm przepisanych, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

W uzasadnieniu apelacji organ rentowy wskazał, że ubezpieczona nie przedstawiła dowodów, które pozwoliłyby na obalenie domniemania prawnego, jakim jest okoliczność, że osoba wpisana do ewidencji działalności gospodarczej prowadzi działalność gospodarczą w okresie wskazanym we wpisie.

W odpowiedzi na apelację ZUS-u wnioskodawczyni wniosła o jej oddalenie w całości oraz zasądzenie na swoją rzecz od organu rentowego kosztów postępowania apelacyjnego.

Uzasadnienie prawne

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja organu rentowego nie zasługuje na uwzględnienie.

Sąd Apelacyjny podziela zarówno dokonane przez Sąd pierwszej instancji ustalenia, jak i prawidłową ocenę materiału dowodowego zgromadzonego bez przekroczenia zasad logiki i doświadczenia życiowego.

Niesporne w tej sprawie było, że wnioskodawczyni w dniu 16 grudnia 2000 r. dokonała wpisu w CEIDG działalności gospodarczej w zakresie sprzedaży detalicznej artykułów używanych prowadzonych w wyspecjalizowanych sklepach oraz że wykreśliła tę działalność z ewidencji dopiero w dniu 23 września 2017 r., a w międzyczasie nie dokonywała jej zawieszania.

Istota sporu, w świetle treści zaskarżonego wyroku i zarzutów apelacji, sprowadzała się do zbadania, czy w okresie od 1 stycznia 2004 r. do 3 maja 2004 r. oraz od 1 lipca 2004 r. do 22 września 2017 r. wnioskodawczyni podlegała obowiązkowo ubezpieczeniom społecznym z tytułu prowadzenia pozarolniczej działalności gospodarczej.

W tym miejscu przypomnieć trzeba, że zgodnie z art. 13 pkt 4 ustawy z 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych, w brzmieniu obowiązującym na dzień wydania zaskarżanej decyzji (Dz. U. 2017.1778 z późn. zm.), obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu, rentowym, chorobowemu i wypadkowemu podlegają osoby fizyczne prowadzące działalność pozarolniczą w okresie od dnia rozpoczęcia wykonywania działalności do

dnia zaprzestania wykonywania tej działalności, z wyłączeniem okresu, na który wykonywanie działalności zostało zawieszona na podstawie przepisów o swobodzie działalności gospodarczej. Obecnie kwestie związane z prowadzeniem działalności gospodarczej, w tym m.in. z jej zawieszaniem reguluje ustawa z dnia 6 marca 2018 r. Prawo przedsiębiorców, która weszła w życie 30 kwietnia 2018 r.

Natomiast w myśl art. 6 ust. 1 pkt 5 i art. 12 ust. 1 i art. 8 ust. 1 pkt 6 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych obowiązki ubezpieczenia podlegają osoby prowadzące działalność na podstawie przepisów o działalności gospodarczej. Jakkolwiek faktycznie czasowe granice prowadzenia tej działalności oraz podlegania z tego tytułu obowiązki ubezpieczenia społecznego wyznacza wpis do ewidencji działalności gospodarczej, dokonywany i wykreślany na zasadach przewidzianych w przepisach obowiązującej w spornych okresach ustawy, tak istnienie tego wpisu nie przesądza jeszcze o faktycznym prowadzeniu działalności gospodarczej.

Wskazać bowiem trzeba, że ocena czy działalność gospodarcza rzeczywiście jest wykonywana należy do sfery ustaleń faktycznych. Wpis do ewidencji prowadzi do domniemania prawnego, według którego osoba wpisana do ewidencji, która nie zgłosiła zawiadomienia o zaprzestaniu (zawieszeniu) prowadzenia działalności gospodarczej, jest traktowana jako prowadząca taką działalność. W konsekwencji domniemywa się, że skoro nie nastąpiło wykreślenie działalności gospodarczej z ewidencji, bądź jej zawieszenie, to działalność ta była faktycznie prowadzona i w związku z tym istniał obowiązek zapłaty składek na ubezpieczenie społeczne. Domniemanie to może być obalone w drodze przeprowadzenia przeciwdowodu, który obciąża stronę twierdzącą o faktach przeciwnych twierdzeniom wynikającym z domniemania. W rezultacie ciężar dowodu wystąpienia przesłanek uzasadniających ustanie obowiązku ubezpieczenia społecznego obciąża tę stronę, która z faktu tego wywodzi skutki prawne w zakresie ustania obowiązku ubezpieczenia.

Prawidłowo zatem Sąd Okręgowy badał czy wnioskodawczyni wykazała, że od dnia 1 stycznia 2004 r. faktycznie nie prowadziła działalności gospodarczej, a po przeprowadzeniu postępowania dowodowego doszedł do słusznego wniosku, że B. M. skutecznie obaliła powyższe domniemanie.

Zgodnie z treścią art. 2 obowiązującej w spornym okresie ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej (Dz. U. 2017.2168) działalnością gospodarczą jest zarobkowa działalność wytwórcza, budowlana, handlowa, usługowa oraz poszukiwanie, rozpoznawanie i wydobywanie kopaliny ze złóż, a także działalność zawodowa, wykonywana w sposób zorganizowany i ciągły. Zatem działalność ta musi odpowiadać określonym cechom, tzn. ma się odznaczać profesjonalnością, trwałością prowadzenia, wykonywaniem w sposób zorganizowany, samodzielnością oraz ma być wykonywana w celu zarobkowym. Podobną definicję zawiera w art. 3 obecnie obowiązująca ustawa Prawo przedsiębiorców, wskazując, że działalnością gospodarczą jest zorganizowana działalność zarobkowa, wykonywana we własnym imieniu i w sposób ciągły.

W konsekwencji podstawowe znaczenie dla objęcia ubezpieczeniem społecznym ma fakt rzeczywistego wykonywania działalności, w sposób ciągły i o charakterze zarobkowym.

W kontekście powyższych przepisów Sąd Okręgowy prawidłowo ustalił, że w spornych okresach ubezpieczona faktycznie zaprzestała prowadzenia działalności gospodarczej w ww. rozumieniu, mimo że zgodnie z danymi zawartymi we wpisie do CEIDG formalnie wykreśliła działalność dopiero w 2017 r. Świadczą o tym dowody, na których oparł swoje orzeczenie Sąd pierwszej instancji. Między innymi dokumenty z Urzędu Skarbowego są potwierdzeniem podanej przez stronę okoliczności faktycznego zaprzestania działalności gospodarczej w spornym okresie. Z pism Naczelnika Urzędu Skarbowego w P. oraz Naczelnika Urzędu Skarbowego w K. wynika, że od 2002 r. wnioskodawczyni, mimo zarejestrowania w systemie, nie wykazywała przychodów z prowadzonej działalności gospodarczej. Również informacja podana przez Zakład (...) Sp. z o.o. w K. wskazuje, że wnioskodawczyni była podnajemcą lokalu użytkowego przy ul. (...) w K. w okresie od stycznia 2002 r. do 31 grudnia 2003 r., a okres ten pokrywa się z czasem, w którym, według swoich twierdzeń wnioskodawczyni rzeczywiście prowadziła jeszcze działalność gospodarczą.

Odnosząc się do zarzutów apelacji, wskazujących na niewiarygodność zeznań świadków w zakresie potwierdzenia przez nich wieloletniego sprawowania osobistej opieki przez wnioskodawczynię nad ciężko chorymi rodzicami wskazania wymaga, że sam fakt, że dopiero w 2012 r. wnioskodawczyni wystąpiła o wydanie orzeczenia o stopniu niepełnosprawności każdego z rodziców nie oznacza daty początkowej podjęcia się takiej opieki przez B. M. Świadkowie, będący osobami bliskimi dla wnioskodawczyni lub jej sąsiadami zgodnie zeznali, że rodzice wnioskodawczyni wymagali stałej opieki, przy czym matka wnioskodawczyni wymagała jej dużo wcześniej niż ojciec. Niewątpliwie jest przy tym, że już w 2004 r. rodzice wnioskodawczyni byli osobami w podeszłym wieku. Jakkolwiek zeznania tych świadków są niespójne w kwestii okresu prowadzenia przez wnioskodawczynię działalności, tak najistotniejsze jest to, że świadkowie ci zapamiętali, że wnioskodawczyni musiała zaprzestać prowadzenia sklepu, w związku z koniecznością opieki nad matką (zeznania J. K., M. N.). Co istotne, zeznania te pokrywają się z informacją zawartą w kwestionariuszu wywiadu sporządzonego przez pracownika socjalnego w

2009 r. (k. 62-68 a.s.), z której wynika, że wnioskodawczynie mieszkała wówczas razem ze schorowanymi i starszymi rodzicami, którymi się stale opiekowała, a cała rodzina, w tym nie pracująca wnioskodawczynie, utrzymywała się z emerytury i dodatku pielęgnacyjnego ojca B. M.

Wbrew zarzutom apelacji, podjęcie przez wnioskodawczynię w ww. okolicznościach pracy nie podważa tezy o faktycznym sprawowaniu tej opieki, uniemożliwiającym prowadzenie działalności. Organ rentowy zupełnie bowiem pominął fakt, że był to epizod trwający zaledwie niepełne dwa miesiące, co tylko potwierdza, że nie było możliwe łączenie jakiegokolwiek aktywności zawodowej przez wnioskodawczynię ze sprawowaniem nieustannej opieki nad chorymi rodzicami.

Ustalenia Sądu Okręgowego wskazują zatem jednoznacznie, że na przestrzeni spornego okresu brak było jakiegokolwiek przejawu aktywności zawodowej wnioskodawczynie w ramach zgłoszonej działalności gospodarczej. W tej sytuacji i w świetle powyższych rozważań, sam wpis w ewidencji, nie świadczy, że taka działalność była kontynuowana.

Nie znajdując podstaw do uwzględnienia apelacji, należało uznać, że zaskarżony wyrok Sądu pierwszej instancji odpowiada prawu, a apelacja organu rentowego, jako pozbawiona uzasadnionych podstaw, podlegała oddaleniu na podstawie art. 385 k.p.c.

Orzeczenie o kosztach postępowania apelacyjnego wydano na podstawie art. 98 k.p.c. oraz § 10 ust. 1 pkt 2 w zw. § 9 ust. 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawach opłat za czynności radców prawnych (Dz. U. 2018.265).

Barbara Staśkiewicz Irena Różańska-Dorosz Grażyna Szyburska-Walczak

Tekst orzeczenia pochodzi ze zbiorów sądów powszechnych.